

ECO-INNOVATION

the concept

the challenges

the prospects for islands

Danae Diakoulaki

Professor in Energy & Environmental Economics and Policy

Lab. of Industrial and Energy Economics

Περιεχόμενα

- Η έννοια της καινοτομίας
- Οικολογικές καινοτομίες
- Ταξινόμηση οικολογικών καινοτομιών
- Απαιτήσεις πολιτικής
- Παραδείγματα από τον ενεργειακό τομέα
- Προκλήσεις και προοπτικές για το νησιωτικό χώρο

ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ: ένας απλός ορισμός

■ A new way of doing things that generates a value on the market

→ Νέος τρόπος – τι είδους αλλαγές;

→ Πράγματα – τι είδους;

→ Αξίες – πως τις μετράμε;

→ Αγορές – πως λειτουργούν;

Τι είδους αλλαγές?

- Συνήθως γίνονται αντιληπτές ως **τεχνολογικές αλλαγές**
  - ➔ Δηλαδή η τεχνολογική πρόοδος;
  - ➔ Μία συνεχής (και αυθόρμητη) διαδικασία;
- **Μία τέτοια θεώρηση δεν καλύπτει:**
  - ➔ Τεχνολογικές τομές (breakthroughs) και ασυνέχειες στην τεχνολογική εξέλιξη
  - ➔ Την ανάπτυξη νέων οργανωτικών δομών σε επιχειρήσεις και οργανισμούς
  - ➔ Τα νέα εργαλεία ενθάρρυνσης παραγωγών και καταναλωτών
  - ➔ Τις μεταβολές στη συγκρότηση και συμπεριφορά της κοινωνίας

Η εξέλιξη της έννοιας

- Αρχικά: TPP (Technological Products and Processes)
  - ➔ Νέα ή βελτιωμένα Προϊόντα
  - ➔ Νέες ή βελτιωμένες Διεργασίες
- Επέκταση της έννοιας ώστε να συμπεριλάβει:
  - ➔ Νέα οργανωτικά σχήματα (internal)
  - ➔ Νέες πρακτικές marketing (external)
    - όχι μόνο στη μεταποίηση αλλά και στις υπηρεσίες
- Σήμερα ή έννοια της καινοτομίας συμπεριλαμβάνει και αλλαγές στο κοινωνικό και θεσμικό επίπεδο.

Ποιες αξίες σε ποιες αγορές?

- Συνήθως γίνεται αναφορά στην εμπορική ανάπτυξη και τις αξίες της αγοράς:
  - ➔ Υπάρχουν αγαθά που δεν αποτιμώνται με το μηχανισμό της αγοράς (εξωτερικές οικονομίες)
  - ➔ Οι εξωτερικές οικονομίες αποτελούν μία στρέβλωση της αγοράς και εμποδίζουν τη διάχυση καινοτομιών.
- Ιδιαίτερα σημαντικές στην περίπτωση των οικολογικών καινοτομιών

Απαιτείται μία διεύρυνση της έννοιας της καινοτομίας ώστε:

- Να γίνει κατανοητή η φύση των αναγκαίων αλλαγών,
- Να προσδιορισθούν οι εμπλεκόμενοι παίκτες και οι παράμετροι που επηρεάζουν το συνολικό σύστημα (innovation system)
- Να αναλυθούν οι ρόλοι, οι αλληλεξαρτήσεις και οι συνέργειες μεταξύ τους

Eco – Innovation (EI)

- Το περιεχόμενο της αλλαγής έχει μία συγκεκριμένη κατεύθυνση:
  - ➔ Μείωση περιβαλλοντικών επιπτώσεων
  - ➔ Αειφορία
- Οι οικολογικές καινοτομίες αποκτούν σήμερα ιδιαίτερη σημασία λόγω της υψηλής ιεράρχησης των περιβαλλοντικών θεμάτων στην πολιτική ατζέντα
- Ποιες είναι οι διαφορές με άλλες μη οικολογικές καινοτομίες?

Μετρήσιμες σε σχέση με στόχο

- Πράσινη κλίμακα μέτρησης επιδόσεων: ο βαθμός στον οποίο μία καινοτομία επιτυγχάνει τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ή/και την επίτευξη ενός περιβαλλοντικού στόχου.
- Η πράσινη κλίμακα συνήθως δεν συμβαδίζει με την κλίμακα εμπορικής επιτυχίας.
  - ➔ Οι πιο αποτελεσματικές ΕΙ αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες για τη διείσδυση τους στην αγορά και τον ανταγωνισμό τους με τα κυρίαρχα προϊόντα και πρακτικές
- Ο βαθμός ‘πρασινίσματος’ ‘είναι δύσκολο να μετρηθεί’
  - ➔ Πολλαπλοί – αντιτιθέμενοι περιβαλλοντικοί στόχοι
  - ➔ Ελλιπείς γνώσεις – επίπεδο κατανόησης

Το πρόβλημα των διπλών εξωτερικοτήτων

- Όλες οι καινοτομίες **δημιουργούν θετικές** εξωτερικές οικονομίες στη φάση έρευνας και ανάπτυξης και διάχυσης στην αγορά
  - Αναγκαίες πολιτικές για την ενίσχυση των καινοτομιών
- Επιπρόσθετα, οι ΕΙ **μειώνουν τις αρνητικές** εξωτερικές οικονομίες που δημιουργούν τα ανταγωνιστικά τους προϊόντα και υπηρεσίες
  - Αντίθετα με άλλες καινοτομίες (π.χ. ICT) δεν αυτοτροφοδοτείται η διάχυση τους στην αγορά
  - Απαιτούνται περιβαλλοντικές πολιτικές
    - Για την ενθάρρυνση παραγωγών και καταναλωτών
    - Για τη μεταβολή κοινωνικών αντιλήψεων και συμπεριφορών

Η σημασία των κοινωνικών συμπεριφορών

- Οι ΕΙ απαιτούν αλλαγές στον τρόπο διαβίωσης και στο μοντέλο κατανάλωσης (sustainable consumption)
  - ➔ Αλλαγές στον τρόπο χρήσης των αγαθών 'ελεύθερης πρόσβασης'
  - ➔ Κοινωνική υπευθυνότητα και συλλογική αντιμετώπιση
  - ➔ Αναγνώριση των μη χρηματικών αξιών
  - ➔ Διάθεση για πληρωμή (Willingness-To-Pay) για μη εμπορεύσιμα αγαθά ή/και κοινόκτητα αγαθά
- Το μοντέλο διαβίωσης δεν αλλάζει εύκολα:
  - ➔ Κουλτούρα και παραδόσεις,
  - ➔ Οικονομικό και δομημένο περιβάλλον,
  - ➔ Ανεπαρκής κατανόηση των μη εμπορεύσιμων αξιών,
  - ➔ ...

Η ανάγκη αλλαγών στο επίπεδο των θεσμών και πολιτικών

- Η αυξανόμενη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση κινητοποιεί τους εμπλεκόμενους στην κατεύθυνση θεσμικών αναδιαρθρώσεων:
- NGOs το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα. Ακόμη:
  - ➔ Τοπικό επίπεδα: τοπικά θεματικά συμβούλια και δίκτυα
  - ➔ Εθνικό επίπεδο: νέοι φορείς, ρυθμιστικές αρχές, δημόσιοι συνήγοροι επί περιβαλλοντικών θεμάτων κλπ
  - ➔ Παγκόσμιο επίπεδο: διακυβερνητικά όργανα για αντιμετώπιση παγκόσμιων απειλών (πχ. Κλίμα, βιοποικιλότητα)
- Βελτιωμένες συμμετοχικές διαδικασίες λήψης των αποφάσεων

Το κανονιστικό πλαίσιο

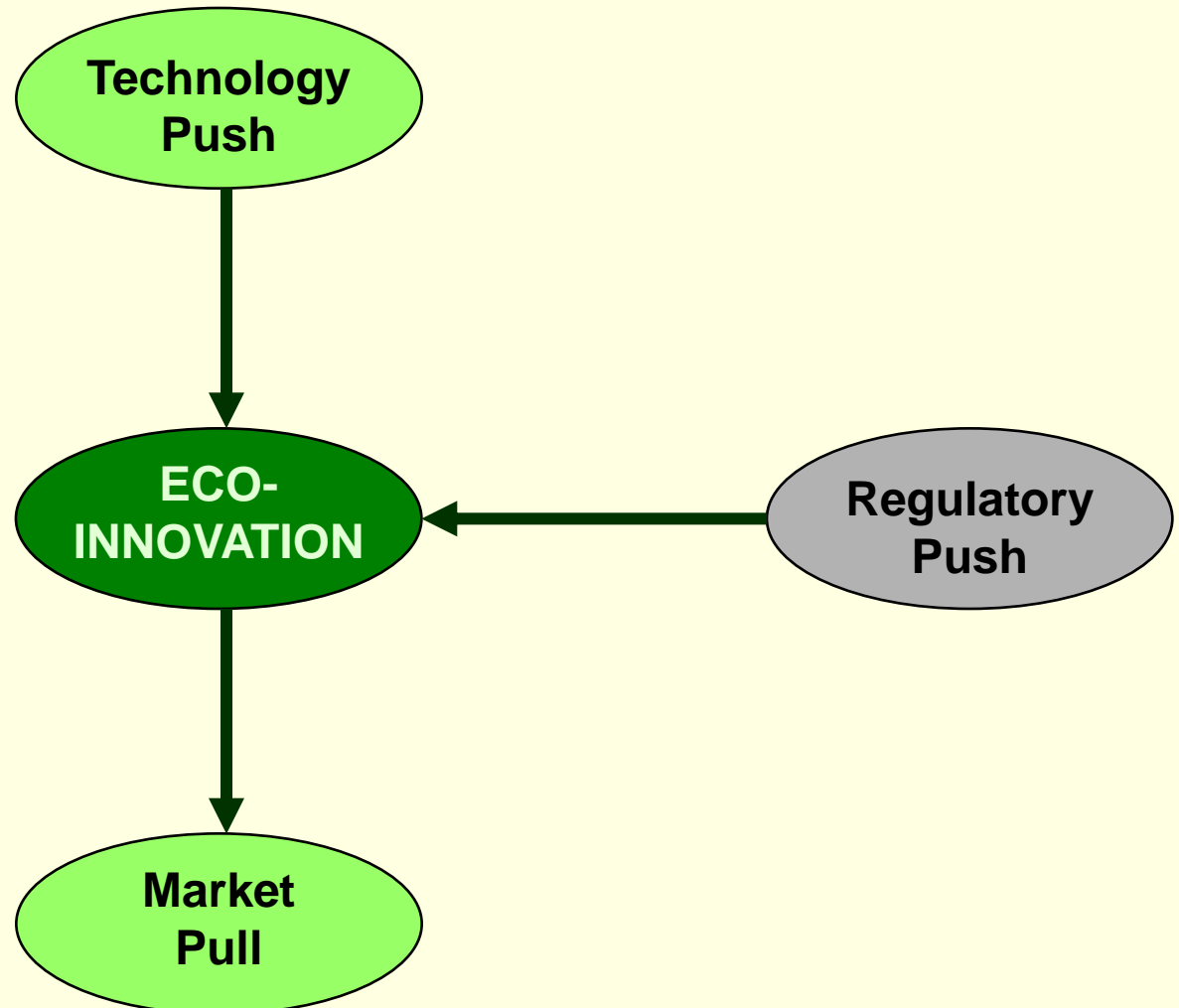

Αναγκαίο για:

- Τη διόρθωση των στρεβλώσεων της αγοράς (εσωτερίκευση εξωτερικών οικονομιών),
- Υποβοήθηση της δυναμικής της μεταβολής κοινωνικών συμπεριφορών και την ευαισθητοποίηση του κοινού,
- Καθιέρωση - ενίσχυση νέων θεσμών

→ Οι τεχνολογικές μεταβολές πρέπει να εξελίσσονται ταυτόχρονα με πολιτικές και κανονισμούς για το περιβάλλον

Η ώθηση του κανονιστικού πλαισίου

ΕΙ στον ενεργειακό τομέα

- Η ενέργεια ο βασικός υπεύθυνος για την κλιματική μεταβολή (και την ατμοσφαιρική ρύπανση)
  - ➔ **Πολιτική της ΕΕ για την Ενέργεια και το Κλίμα**
- Οι υπάρχουσες ενεργειακές τεχνολογίες έχουν μία μακρά ιστορία και διαμορφώνουν περίπλοκα καθεστώτα (regime) με πολλαπλές τεχνολογικές, οικονομικές και κοινωνικές συνιστώσες
  - ➔ **Το σύστημα των υδρογονανθράκων:**
    - Παγιωμένες τεχνολογίες
    - Ισχυρές και σταθερές οικονομικές δομές
    - Παγκόσμια πρότυπα διαβίωσης και κατανάλωσης
- Οι τρέχουσες πολιτικές κατά κανόνα μπορούν να επιφέρουν μόνο οριακές βελτιωτικές αλλαγές χωρίς να επηρεάζουν τη βασική διάρθρωση του συστήματος

Ένα διαφορετικό σύστημα ταξινόμησης

- **Incremental (αυξητικές):** οριακές (γραμμικές) αλλαγές μέσα στο τεχνολογικό σύστημα
  - Βελτιώσεις στις υπάρχουσες τεχνολογίες, δομές και συμπεριφορές
  - Δεν μεταβάλλονται τα δομικά χαρακτηριστικά του συστήματος
- **Disruptive (ανατρεπτικές):** νέες μέθοδοι βασιζόμενες σε νέα γνώση
  - Λειτουργικές μεταβολές σε τεχνολογικές και οικονομικές δομές που συνεπάγονται είσοδο νέων επιχειρήσεων (και έξοδο άλλων), νέους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς
  - Δεν ανατρέπεται η συνολική δομή του συστήματος
- **Radical (ριζικές):** μεγάλης κλίμακας μετατοπίσεις τεχνολογικών καθεστώτων
  - Μεγάλες μεταβολές σε όλες τις συνιστώσες του συστήματος

Παραδείγματα από τον ενεργειακό τομέα

INCREMENTAL

Ενεργειακή αποδοτικότητα συσκευών ,
κτιρίων, βιομηχανία, μεταφορές

Τεχνολογίες συνδυασμένου κύκλου,
αντλίες θερμότητας, συστήματα
αποθήκευσης, τηλεθέρμανσης

DISRUPTIVE

Νέα οικοδομικά υλικά, βιοκαύσιμα

Συστήματα δέσμευσης αποθήκευσης άνθρακα

Αιολικά, ηλιακά γεωθερμικά συστήματα

ηλεκτροπαραγωγής

RADICAL

Τεχνολογίες υδρογόνου, κελία καυσίμου

Πυρηνική σύντηξη

Βασικά χαρακτηριστικά ριζικών αλλαγών

- Μεγάλοι χρονικοί ορίζοντες
- Μεγάλα χρηματικά ποσά
- Υψηλό ρίσκο – αβεβαιότητα
- Μη προκαθορισμένη έκβαση
- Ασυνεχείς τεχνολογικές τροχιές
- Υψηλές απαιτήσεις συντονισμού
- ... υπέρβαση υπαρχόντων τεχνολογικών συστημάτων

→ Κρίσιμος ο ρόλος του δημόσιου τομέα

→ Διεθνής συνεργασία

Περιβαλλοντικές πολιτικές

- Τιμολογιακοί μηχανισμοί, περιβαλλοντικοί φόροι και όρια εκπομπών μπορούν να επιφέρουν κυρίως οριακές αλλαγές
  - ➔ Σημαντικός ο προωθητικός ρόλος τεχνολογίας και αγορών
  - ➔ Έμφαση σε R&D, εκπαίδευση, επιμόρφωση, ευαισθητοποίηση
- Γενναίες επιδοτήσεις, δημόσιες προμήθειες και νέες υποδομές αναγκαίες για ανατρεπτικές αλλαγές
  - ➔ Έμφαση στην ανταγωνιστικότητα ως προς κόστος
- Ολοκληρωμένα προγράμματα που αποσκοπούν στη μεταβολή του συνολικού συστήματος (Mission oriented technology and innovation programmes)
  - ➔ Σημαντική εμπλοκή κυβερνητικών και διακυβερνητικών φορέων
  - ➔ Δημιουργία προστατευμένων αγορών (niche markets)
  - ➔ Το παράδειγμα των τεχνολογιών ICT

Τα νησιά...

- Αυτόνομες γεωγραφικές ενότητες που υπόκεινται σε:

- Παγκόσμια τεχνολογικά συστήματα

- Εθνικές προτεραιότητες πολιτικής

- Τοπικούς περιορισμούς:

- Μέγεθος, κλίμα

- Ανθρώπινοι πόροι

- Φυσικοί πόροι

- Τεχνολογικές υποδομές

που επηρεάζουν σημαντικά οικονομικές και κοινωνικές επιλογές

- Οι περιορισμοί μπορούν να θεωρηθούν ως προκλήσεις για αλλαγή

Οι προοπτικές για τα νησιά

- Οικολογικές καινοτομίες ταιριάζουν απόλυτα σε νησιά
- Τα νησιά δίνουν ερεθίσματα και ιδέες για καινοτομίες

Για ΕΙ σχετικές με τον ενεργειακό τομέα

- ➔ Προώθηση ενεργειακά αποδοτικών τεχνολογιών σε κτίρια και μικρές επιχειρήσεις (πράσινος τουρισμός, αγροτουρισμός)
- ➔ Εκμετάλλευση του πλούσιου δυναμικού ΑΠΕ,
- ➔ Επίλυση προβλημάτων που σχετίζονται με την αποτελεσματική τους ένταξη και ευρύτερη αξιοποίηση τους (π.χ. αφαλάτωση)
- ➔ Προσαρμογή στο τοπικό αρχιτεκτονικό στυλ και αξιοποίηση τοπικών δεξιοτήτων
- ➔ Μετατροπή των νησιών από ενεργειακούς καταναλωτές σε παραγωγούς (π.χ. με υπεράκτια αιολικά πάρκα)
- Σημαντικά περιθώρια αξιοποίησης των τεχνολογιών ICT (smart energy systems)

Οι προκλήσεις για τα νησιά

- Να αναγνωρίσουν μία διαφορετική αναπτυξιακή πορεία
  - ➔ Σε σχέση με το παρελθόν
  - ➔ Σε σχέση με το ηπειρωτικό σύστημα
- Να υπερνικήσουν τη φυσιολογική αντίδραση στην αλλαγή και το σύνδρομο NIMBY
- Να προωθήσουν καμπάνιες ενημέρωσης
- Να κινητοποιήσουν τοπικούς πόρους - παίκτες
- Να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή του κοινού στις αποφάσεις
- Να αναπτύξουν τοπικά δίκτυα και συνδέσεις με άλλα νησιά

Συμπεράσματα

Οικολογικές καινοτομίες

- Έχουν μία καθαρή και κοινωνικά αποδεκτή στόχευση
- Αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα για τη διεξόδυση τους στην αγορά
  - Διπλές εξωτερικότητες, ισχυρά τεχνολογικά καθεστώτα
- Αναγκαία μία διαφορετική ταξινόμηση
- Η αποτελεσματική καταπολέμηση των μεγάλων παγκόσμιων απειλών προϋποθέτει ριζικές αλλαγές
- Κυβερνητικές και δια-κυβερνητικές πρωτοβουλίες είναι πολύ σημαντικές
- Στον ενεργειακό τομέα, τα νησιά έχουν σημαντικό ρόλο στην προώθηση αυξητικών και ανατρεπτικών αλλαγών υποβοηθώντας τη μετάβαση προς ριζικότερες αλλαγές.